

Specifika komunikace v diskusích na internetu

BOHUMILA JUNKOVÁ
(České Budějovice)

<https://doi.org/10.25167/Stylistyka27.2018.12>

1. Třídění textů podle jejich základní funkce má v české lingvistice téměř stoletou tradici. Soustavně se problematikou funkčních stylů spisovného jazyka zabývali již členové Pražského lingvistického kroužku ve sborníku *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Podle hlavních funkcí komunikátů byly vymezeny funkční styly: hovorový (konverzační), pracovní (věcný), vědecký, básnický, jimž odpovídají funkční jazyky. Uvedené termíny vysvětluje B. Havránek: „Rozdíl mezi funkčním jazykem a funkčním stylem je v tom, že funkční styl je určen konkrétním cílem každého jazykového projevu; jde o funkci projevu jazykového (neboli mluvy, «parole»), kdežto funkční jazyk je určen obecným účelem normovaného souboru jazykových prostředků, je funkcí jazyka («langue»)“ (Havránek 1932: 69).

Zásluhy Pražského lingvistického kroužku v oblasti funkční stylistiky připomíná J. Chloupek, když zmiňuje, že „výklady o funkčních stylech právem zaujaly první místo ve slohové výuce na vysokých školách, staly se základem argumentace týkající se stratifikace spisovného (a nověji vlastně národního) jazyka, neboť jsou zjevně založeny na vyšší abstrakci než charakteristiky slohových postupů a žánrů, jimž zase dává přednost škola střední“ (Chloupek 1994: 57). Konstatuje, že dochází k prolínání funkčních stylů a k jejich vzájemnému ovlivňování a v souvislosti s tímto tvrzením připomíná, že nelze stanovit prostředky užívané pouze v jednom funkčním stylu, protože bývají tzv. vypůjčovány i do stylů dalších, proto „i to nejdokonalejší rozvržení národního jazyka platí vesměs, zpravidla, většinou“ (Chloupek 1994: 66).

Třebaže se postupem času počet funkčních stylů měnil, samostatně se vydělil funkční styl publicistický, později i některé styly sekundární, např. esejistický, epistolární (Ruščák 2002), v současnosti se občas setkáváme s návrhy osamostatnit funkční styl reklamní. Na Slovensku se problematikou funkčních stylů zabýval J. Mistrík, v jehož slovenské *Štylistike* bychom našli ještě podrobnější vymezení. Ve všech případech ale figuruje funkční styl hovorový/prostěsdělovací, jehož postavení je v českém jazykovém prostředí specifické. Není totiž obvykle realizován spisovnou (hovorovou) češtinou, ale převažují komunikáty, v nichž nejčastěji užíváme obecnou češtinu, v moravském prostředí pak i teritoriální dialekty.

Funkční styl prostěsdělovací je ve starších učebnicích stylistiky (Jedlička, Rejmánková, Hejtmánková 1970; Bečka 1991) charakterizován užíváním prostředků nespisovných a mluvenou syntaxí. Jde o mluvené projevy běžného dorozumivacího styku v rodině, na pracovišti, při přátelských setkáních ve společnosti, v nichž se velmi dobře uplatňují individuální vlastnosti komunikantů, mezi něž patří např. pohotovost, vtip, schopnost rychlé reakce. Svě místo zde mají častěji než v komunikátech jiných funkčních stylů prostředky emocionální a expresivní, generační, ale i příznakové prostředky nově tvořené často právě samotnými komunikanty.

J. Chloupek (1994) považuje za hlavní rys funkčního stylu prostěsdělovacího toleranci k nespisovným prostředkům, které jsou běžnou součástí obecné češtiny, teritoriálních dialektů i různých typů sociolektů, avšak – na rozdíl od komunikátů ostatních funkčních stylů – je nelze hodnotit jako příznakové. Vzhledem ke skutečnosti, že prostěsdělovací funkční styl nepodléhá kodifikaci spisovného jazyka, navrhuje J. Chloupek pracovat s termíny *řeč mluvená* a *řeč psaná* jako s faktory řečotvornými. V souladu s tímto názorem by měla být syntaktická linearita vykládána jako jeden z rysů mluvenosti.

2. O elektronické komunikaci prostřednictvím e-mailů stručně informuje *Současná stylistika* (2008). Vlastnosti e-mailové komunikace jsou v mnohém shodné s mluvenými komunikáty, patří k nim především kontaktovost a bezprostřednost sdělení, proto jsou rovněž součástí funkčního stylu prostěsdělovacího.

Webové stránky Novinky.cz přinášejí v průběhu 24 hodin aktuální informace domácí i zahraniční všeho druhu. Jsou vyhledávány nejen proto, že autoři článků se zabývají mnoha různými tématy, najdeme zde např. zprávy politické, kriminální, zajímavosti pro ženy, přehled počasí, události ze sportu a mnoho

jiných, ale svou významnou úlohu v jejich oblíbě patrně hraje především možnost k uvedeným tématům vyjádřit svůj názor v diskusi, což není možné např. na webových stránkách Zprávy.cz.

Porovnáme-li informace na uvedených dvou serverech, zjistíme, že se často týkají stejných témat. Novinky.cz ovšem přináší navíc i témata bulvární. Dočteme se informace o známých hercích, sportovcích, politicích a dalších známých osobnostech, domníváme se proto, že je to další důvod, proč jsou tyto stránky mezi čtenáři oblíbené. Nejen zmíněné webové stránky, ale i další média (deníky vycházející v papírové podobě, rozhlas, televize) přináší informace převážně negativní, a tak bulvární témata na Novinkách.cz představují pro čtenáře do určité míry odlehčení a současně i zábavu, podobně jako je tomu v bulvárních denících vydávaných v papírové podobě, které i v současné době, kdy se náklady českých deníků snižují, mají své stálé čtenáře především u starší generace.

2.1. Možnost zapojit se do diskuse je na Novinkách.cz hojně využívána především u témat aktuálních. V současné době k nim nejčastěji patří informace o imigrantech, o české politické scéně, o volbě prezidenta České republiky, o EU a jejím fungování, ale nečekaně se lidé s oblibou vyjadřují i k počasí a jeho vývoji (Junková 2013). Příklady v našem textu jsou záměrně uváděny bez jakýchkoli úprav.

Někteří diskutující mají výhrady nejen k obsahu textů, na které je diskuse tematicky zaměřena, ale k tématům jako takovým, ke způsobu podávání informací, ba dokonce i k chybám a nepřesnostem, např. *Ještě jsem nečetl výstižnější charakteristiku diskuze na Novinkách: Když naleješ džbán vína do sudu splašků, vznikne sud splašků. Staré přísloví (připomněl Martin Malý, HN 15.03. 2017); No to jsou články. Ještě je třeba napsat že je na pondělí třeba natáhnout budíka; To je zase článek. Redaktoři objevili Ameriku.*

Svou nespokojenost dávají najevo i v případě, že informace, o níž si přečetli jinde, na Novinkách.cz chybí, např. *A tak hlavně, že Novinky píší o přesunu ruských jednotek na svém území, ale že došlo k dalšímu útoku ve Francii nic.* Současně ovšem jiní by si přáli, aby Novinky.cz psaly více o tématech nekonfliktních, která nebudou čtenáře iritovat, např. *Samozřejmě... opět téma na víkend, kdy je nejvíce lidí doma a proto nebudeme dávat témata, která jsou pro lidi aktuální a nasírají je, že?* Nelze nezmínit, že mnohým účastníkům diskuse se uvedené výhrady k obsahu úvodních textů nelíbí, napomínají jejich autory a současně vyjadřují svou nelibost k jejich připomínkám, např. *Ještě bych chtěla*

řít některým jedincům co se piší komentáře typu, že takovýhle článek nepatří na novinky a který idiot sem takovýhle článek mohl dát a podobné... Zamyslete se nad sebou, co máte furt co koho kritizovat!

Výhrady k úvodním textům jsou rovněž obsahem mnoha diskusních příspěvků, mnohým se nelíbí stylizace a často dokonce sami navrhnou řešení, jak text „vylepšit“, např. *Zakopnul a zula se mu bota z nohy, žádný „přišel o botu“, vy novináři uvažujte trochu, to je stejně jako, že někomu „vypršela lhůta“, jak může pršet, nebo začne pršet lhůta“, ta čeština je slabá bohužel i u těchto „lidí“.*

2.2. Někteří kritizují postoje a názory účastníků diskuse, s nimiž nesouhlasí. Obvykle používají slova značně expresivní, např. *Ten ožralec Zeman Vám nějak nepomáhá fňukálcí z novinek?; A těch 9% píše na Novinky.* [pozn. = 9% lidí, kteří jsou na hranici chudoby], jiní se ve svých diskusních příspěvcích snaží o humornou nadsázku, např. *Novinky Novinky. Píšete nám tu o každé pitomosti, ale o zásadním problému dnešních dnů nás informujete jen sporadicky. Celá země žije problémem Agáty a Jakuba Prachařových a Vy nás tady informujete o zakopnutí prezidenta. Že Vás není hanba.*

Diskusní příspěvky na Novinkách.cz nesmějí obsahovat vulgární slova. Pokud tomu tak je, příspěvek je smazán a jeho autorovi může být „za trest“ zablokována účast v diskusi (Junková 2017). To se mnohým lidem nelíbí, stěžují si na vyloučení přímo na diskusním fóru a poukazují na to, že nevhodné výrazy v jiných příspěvcích byly přehlédnuty, např. *Neurvale urážet starého člověka, ať to je kdokoliv dokáže jen slabomyslný dement, který by se vůbec neměl nazývat člověkem.* – reakce jiného diskutujícího: *Tohle urážení je podle Novinek v pořádku, ale ty bys mohl mít problém za toho „slabomyslného dementa“, jako se to stalo mně. Když zemřel kardinál Vlk, tak jeden exot napsal v diskusi u počasí, protože u článku o úmrtí byla diskuse uzavřená, že to je dobře. Když jsem mu odpověděl, že je hovado, když má radost z toho, že umře člověk, tak jsem dostal 24 stopku a ten jeho příspěvek tam zůstal.*

Zablokování je možné se vyhnout tím, že vulgární slovo je nějakým způsobem upraveno, jak dokládá následující příklad. První slovo (*Tvl.*) je zkratka výrazu *ty vole* a jak je zřejmé, příspěvek zablokovan nebyl: *Tvl. a to má jako být hlavní zpráva na Novinkách???* *Tak to jsou na tom hodně špatně! A co nám bylo vlastně tou strašně zajímavou zprávou sděleno? Že se rádi družíme (to nikdo nevěděl, když mu ještě teď hučí v hlavě po včerejší párce s kámošema) a to, že většinou každé platí za sebe a to je taky hrozně divný, možná by se na to*

měla zřídít komise která dostane grant z EU. Připadam si jak ve snu. Průzkum typu: „po dlouholetém zkoumání, jsem přišel na to, že pokud se praštim do palce u nohy tak to bolí, to je převratné, že?“ Je běžné, že jsou vulgární slova „upravena“ prostřednictvím různých grafických prostředků, nejčastěji jsou užívána interpunkční znaménka, např. tečky mezi jednotlivými grafémy slova, vynechání slabik, užití mezer mezi jednotlivými částmi slov apod. (Junková 2013, 2017).

Třebaže by měla být diskuse tematicky zaměřena k úvodnímu článku, mnozí téma porušují a věnují se tomu, co je samotné zajímavé. Změnu tématu někteří vítají a aktivně na ně reagují, jiným se to nelíbí a připomínají, o čem diskuse je: *To jsou ty nemoci co přišli s migrantama. – odpověď: Co by to tady bylo za článek, aby k němu idioti nezačli tahat imigranty. Dneska je pondělí, kolik imigrantů za to může? .-))*; *A stejně nejlepší je poslední bombastická propaganda kolem pohřbu vlka: sudeťák Herman prozrazuje jak se vlastizrádce Havel ptal Vlka na zrození dítěte – Boha místo, aby se ptal na platnost příkázání Nezabiješ ani americkými bombami!! Samozřejmě Novinky k této náboženské štvánici nedali příspěvky čtenářů! – odpověď: Ten Herout se dočista zbláznil. Článek je na téma „Cizinec otrávil dva muže, jeden zemřel“ a on do toho zamotá Hermana, Havla, Vlka, Boha a Ameriku. Nebo také používá nějakou omamnou látku?*

3. Sledujeme-li diskuse na Novinkách.cz pravidelně, zjistíme podle jmen, že mnozí lidé se této komunikace účastní velmi často a zdá se, že jsou přesvědčeni, že mají co říci ke všem tématům. Takové diskusní příspěvky jsou často ostatními zesměšňovány a kritizovány, v některých případech agresivním způsobem, např. *Váchu museli mlátit celé dny. Jinak by tak hloupě nemohl kecat. Jj, trvalé následky v hlavě se projevují...; Vácho, vrať se do blázince a přestaň mínusovat.; Jiří Vácha, Klášterec nad Ohří Omyl. Cesi se chtějí starat o uprchlíky jasně a také o cikány! Do každé rodiny rodinu cikánů, rodinu muslimů a jednoho váchu, +o))* Je zřejmé, že diskusní příspěvky, jejichž autorem je Jiří Vácha, zaujaly mnoho diskutujících a vzbudily u nich agresivní reakce. Kromě připomínek k osobě tohoto diskutujícího – obvykle je uvedeno celé jméno, aby nebylo pochyb, komu kritika patří – se navíc obrací i k jeho rodině: *A co Vácho ještě bonzneš o svých soudruzích rodičích? Když vidím někdy ty tvé moudra, vidno že jablko nepadá daleko od stromu. Rodinka k pohledání.*

Často se diskuse od tématu výchozího textu značně vzdálí, v takovém případě se mnozí proti tomu ohrazují a autora takového příspěvku nevybíravým

způsobem napadnou, např. *A mistr Sekyrka, nejsi náhodou Laníkův příbuzný, myšlenkové pochody máte na stejné úrovni!!!! Sekero, žáku nepozorný na jaké téma je článek???* Takže se třeba vyjadřovat k tvoji stolici nelze !!! takže holínky a nebo hodinky je to jedno ,vid' obojí se natahuje , trolle !! . Mnohým se téma článku nelíbí, kritizují je, ale sami jsou následně napomenuti dalšími diskutujícími, např. *No tvl. to jsou informace vo hovně... – odpověď: Někteří nespokojenci by si měli zažádat u redakce, aby psali jen to, co chtějí oni, nemuseli by se pak vyjadřovat jak dlaždiči po požiti. Možná by mohli napsat i o tom jejích „hovnu“, pak by byli uspokojeni. A nikdo není nucený číst to, co mu nevoní.* Podobné příklady jsou v diskusích běžné, např. *a kterej KRE-TÉN tohle dal na Seznamzřejmě totální id-iot !!!koho tahle primitivní zpráva zajímá ???Kdo na tom vydělává???* – odpověď: *No, tebe, ty krá.o, to očividně zajímá. Zajímalo by mně, kolik lidí ti míří pistolí na hlavu a nutí tě číst novinky.* Velmi často jde o reakce agresivní, v nichž jsou vulgarismy běžnou součástí komunikace (Junková 2017).

4. Jak jsme již výše zmínili, v internetových diskusích na Novinkách.cz je častým útvarem národního jazyka obecná čeština, ve výjimečných případech najdeme i prostředky teritoriálních dialektů, hlavně u diskutujících z Moravy, např. *Tragedie pro vsechny, at uz ju hlidal kdokoliv, zivot to divence nevrati.* Vzhledem k tomu, že jde o psanou komunikaci, mnozí diskutující považují obecně české prostředky za nenáležité, snaží se vyjadřovat spisovně, dokonce ostatní napomínají a snaží se jim vysvětlit, že by se měli vyjadřovat kultivovaněji. Vzhledem k charakteru této komunikace a také proto, že reakce diskutujících jsou spontánní, je podle našeho názoru nespisovnost vzhledem k jazykové situaci v českém prostředí na místě.

4.1. Obvykle jsou to obecně české prostředky (ý/i – ej, é – í/ý, protetické a hiátové v, -ma v instrumentálu), např. *je to vo ničem, nikomu to nic nepřináší, jen je z toho člověk potroublej at už konečně je jeden čas a bude klid paka jedni v eu; aby naše děti a vnuci za pár let museli chodit kanálama popřípadě v obrněcích? !!!!!!!!!!!!!!!!; Ty troubo, tak si je vezmi domů na zahradu a garantuju ti že do tejdne z tebe bude muset bejt muslim.* Občas si sami diskutující uvědomí, že by se měli vyjadřovat spisovně, proto v mnohých případech nejsou prostředky, nejčastěji v rovině hláskoslovné a tvaroslovné, užívány jednotně, v bezprostřední blízkosti stojí koncovky obecně české a spisovné, což by v mluvené komunikaci patrně nepoužili. I v psané komunika-

ci působí tento způsob vyjadřování rušivě, např. *Synku on seděl v kriminálech od svýho útlého mládí. Tak kolik ten magor měl dostat šanci?*

Častá je úspora artikulace, prostředek jednoznačně mluvenostní, mnozí totiž píšou tak, jak ve skutečnosti mluví. K frekventovaným prostředkům patří odsouvání koncového *i* ve 3. os. pl., např. *Chlastaj, fetujou, nemodlej se, to jsou ti integrovani muslimové, paní Merkel a pane Hollade!!!*, vynechávání *j* na začátku slova podobně jako v mluvené komunikaci, např. *HOMOLKA – vy a Stoklasa ste produkt Novinek*, odsouvání koncového *i* ve 3. os. pl. prez., např. *tak eště ať si podaj Kájinkovy vyšetřovatele* aj. Výjimečně se setkáme s opačnou tendencí, kdy jsou naopak ve slovech hlásky navíc, např. *Hladoví Medvědi vylezají z brdlohů a je jich plno všade!* I v těchto případech jde o vliv mluvené komunikace.

Jen výjimečně použijí někteří diskutující nespisovné prostředky oblastní, např. příponu *-ovo* u posesivních adjektiv, typickou pro oblast jihozápadočeskou, např. *Sorošovo neziskovky*. Je zajímavé, že tato velmi příznaková přípona se stala součástí názvů firem nebo výrobků, které mají s tímto teritoriem něco společného, v jižních Čechách je to např. firma *Novákovo uzeniny*. Podobně je tomu v koncovce maskulin životných (nom. sg.) typu *klučí*, kdy se koncové *i* vyslovuje v jihozápadočeské oblasti dlouze, např. *Toto zapříčinily politici, které jsme si volily 25 let po americkém puči 1989*. Je to koncovka původně mužských *i*-kmenů, která se rozšířila i na substantiva cizí.

Snahu o spisovné vyjadřování můžeme sledovat i u některých diskutujících, kteří češtinu správně neovládají, proto se dopouštějí v psaných textech mnohých chyb, které však sami považují za správnou variantu. Často jsou to tvary kondicionálu, jejichž užívání činí problémy, např. *nesuďme aby jsme nebyli souzeni; Nevěřím, že by jste nepomohli ženám s dětmi a jejich manželům..tak špatní nejsou ani komunisti*; tvary osobního zájmena *já*, např. *A teď do mě; Mně to nepohoršuje, Byl to hodně sporný případ; Kdyby se to stalo mě a mému synovi, tak bych nedělal nic jiného, než likvidoval muslimy do té doby, než by mě chytli*. Podobně je tomu i v mluvené komunikaci nejen v běžných soukromých hovorech, ale i v komunikaci oficiální, např. některých televizních moderátorů.

4.2. Mluvenostní prostředky jsou běžně užívány v syntaxi. Podobně jako v mluvené komunikaci řadíme jednotlivé výpovědi za sebou bez toho, aniž bychom signalizovali prostřednictvím intonačních prostředků ukončenou výpověď, děje se tak i v psaných příspěvcích na internetových diskusích. Vznikají tak velmi rozsáhlé, často současně i nepřehledné celky, např. *Všichni, kdo si tu*

přihříváte svoji xenobobní polivčičku a jste tak odvážní a rozhodni, udělejte tedy s tím něco, napište petici, jdete demonstrovat, i one man strike je demonstrace názoru – např. V UK úplně běžné, napište dopis se svoji podporou a kondolenci obětem, zajímejte se dukladně, proč se tyto shity dějí, nebuďte jen afektovane stádo, které reaguje pokaždé stejně primitivně, když vidí červený šátek, předpokládám, že chápete, to není o úplně islámu, je to o zdrojích a zase jen o zdrojích, náboženství je zneužito, ostatně jako vždy v dějinách, a má jen tmě líčí charakter, člověk potřebuje něco posvátnějšího, pro co umře, nez jen pro zásoby vody nebi ropy, které mu notabene ani patřit nikdy nebudou.

V některých případech se odchylky od spisovnosti týkají vazeb, např. *Varujte se těch, kterých se náboženství stalo živností; začíná tím kolotoč -který deportuje všechny mimoevropany odkud to přišlo a politicitímhle zodpovědný bude ztrestány na hrdle.* Tyto chyby vznikají patrně z nepozornosti, diskutující se snaží rychle zapojit do diskuse, reagují spontánně a napsaný text si po sobě nepřečtou.

5. Diskusní příspěvky na internetu jsou dokladem postupných změn v tradičním pojetí funkčních stylů. Třebaže jsou primárně realizovány jazykem psaným, jde o texty spontánní, nepřipravené, jejich převládajícím útvarem je obecná čeština. Vysokou míru mluvenostních prostředků (rovina syntaktická), prostředků nespisovných (rovina morfologická) a hovorových, často i vulgárních (rovina lexikální) lze v některých případech chápat současně jako snahu o kontakt mezi komunikujícími. Dichotomie mluvenosti a psanosti se tak postupně stírá. Sbližování textů psaných a mluvených však není výsadou pouze textů funkčního stylu prostědělovacího, k němuž diskuse na internetu řadíme, ale týká se stále víc i funkčního stylu publicistického, mluvenostní a kontaktní prostředky, třebaže v menší míře, jsou rovněž implantovány i do vyjadřování odborného. Je třeba si proto uvědomit, že tradiční důsledné rozlišování mluvenosti a psanosti není vždy reálné.

Literatura

- Bečka J.V., 1992, *Česká stylistika*, Praha.
Čechová M., Krčmová M., Minářová E., 2008, *Současná stylistika*, Praha.
Chloupek J., 1994, *Funkční styly dnes*, „Naše řeč“, 77, s. 57–66.
Chloupek J., Čechová M., Krčmová M., Minářová E., 1991, *Stylistika češtiny*, Praha.
Havránek B., Weingart M., 1932, *Spisovná čeština a jazyková kultura*, Praha.

- Jedlička A., Formánková V., Rejmánková M., 1970, *Základy české stylistiky*, Praha.
- Junková B., 2010, *Jazyková dynamika současné publicistiky*, Praha.
- Junková B., 2011, *Reprezentace mluvenosti v nepřipravených psaných textech na internetu. – Jazyk a diskurs v kulturnom a politickom kontexte*, ed. S. Ondrejovič, Bratislava, s. 198–205.
- Junková B., 2013, *Způsoby reprezentace názorů v psaných textech funkčního stylu prostředělovacího na internetu. – Stylistika v kontextu historie a současnosti*, eds. K. Klímová, I. Kolářová, J.M. Tušková, Brno, s. 209–214.
- Junková B., 2014, *Názory diskutujících na internetu na přechylování příjmení. – Vlastní jména v textech a kontextech*, eds. E. Minářová, D. Sochorová, J. Zítková, Brno, s. 78–83.
- Junková B., 2017, *Agresivita v diskusích na internetu*, „Nová čeština doma a ve světě“, 1, s. 39–44, Praha.
- Lakoff G., Johnson M., 2014, *Metafora, kterými žijeme*, Brno.
- Minářová E., 2011, *Stylistika pro žurnalisty*, Praha.
- Mistrík J., 1985, *Štylistika*, Bratislava.
- Ruščák F., 2002, *Štylistika epistolárnych textov*, Prešov.

Specific features of communication in Internet discussions

Discussions on the Internet show the changes of traditional conception of language styles. Even though the texts are undoubtedly written down they are spontaneous and colloquial Czech is primarily used there. High occurrence of spoken colloquial language can be understood as an attempt to establish a contact with other discussion participants. The dichotomy of speech and writing is disappearing. Slight differences between written and spoken texts are not observed only in everyday communication style of the Internet discussions and that is why traditional distinguishing of speech and writing is not always possible.

Keywords: *everyday communication style, Internet discussions, speech, writing, standard and nonstandard language*